

Gönderim Tarihi: 02.04.2015 Kabul Tarihi: 27.04.2015

MESLEKİ İLĞİ ALANI VE KİŞİSEL AHLAK FELSEFESİNİN GİRİŞİMCİLİĞE YÖNELİK TUTUM VE GİRİŞİMCİLİK NİYETİNE ETKİSİ: ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Aysun ÇETİN*
Melike ŞENTÜRK**
Arzu ALACALAR***

THE EFFECT OF VOCATIONAL INTEREST AND PERSONAL MORAL PHILOSOPHY ON ATTITUDES TOWARDS ENTREPRENEURSHIP AND ENTREPRENEURIAL INTENTIONS: A RESEARCH ON UNIVERSITY STUDENTS

Öz

Bu çalışmada, üniversite öğrencilerinin mesleki ilgi alanları ve kişisel ahlak felsefelerine göre oluşmuş etik pozisyonlarının girişimcilğe yönelik tutumları ve girişimcilik niyetlerine etkisi yapısal eşitlik modeli (YEM) yardımıyla araştırılmıştır. Bu amaçla, Ondokuz Mayıs Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde okuyan öğrencilerden alınan verilerle araştırma yapılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, Holland (1959)'ın mesleki ilgi tipolojilerinden girişimci mesleki ilginin öğrencilerin girişimcilğe yönelik tutumlarını pozitif ve anlamlı olarak etkilediği bulunmuştur. Yine, etik pozisyon bakımından idealist olan öğrencilerin girişimcilğe yönelik tutumlarının negatif ve anlamlı olarak etkilendiği; rölativist (görelî) olanların ise tutumlarının pozitif olarak etkilendiği ama bu etkinin anlamlı düzeyde olmadığı gözlenmiştir. Son olarak, öğrencilerin girişimcilğe yönelik tutumlarının girişimcilik niyetlerini güçlü bir şekilde etkilediği bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Mesleki İlgi, Kişisel Ahlak Felsefesi, Girişimcilik Niyeti, Yapısal Eşitlik Modeli

---

* Yrd.Doç.Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, e-posta: aysun.cetin@omu.edu.tr

** Araş.Gör., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, e-posta: melike.senturk@omu.edu.tr

*** Araş.Gör., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, e-posta: arzu.alacalar@omu.edu.tr

Abstract

In this study, it is aimed to explore the effect of students' vocational interest and ethical positions formed by their personal moral philosophies on their attitudes towards entrepreneurship and their entrepreneurial intentions by means of structural equation model (SEM). For this purpose, an empirical work was carried out with reference to the data taken from the students who are having education at the Faculty of Economics and Administrative Sciences in Ondokuz Mayıs University. According to the results, it has been found out that the enterprising vocational interest among the typologies of vocational interests Holland (1959) proposed, is likely to have a positive and significant influence on students' attitudes towards entrepreneurship. Moreover, it has been observed that those students who have endorsed idealism in their ethical positions are negatively influenced in their attitudes towards entrepreneurship, while the students who have endorsed relativism in their ethical positions are positively influenced, though not in a considerable level. And finally, it has been found out that students' attitudes towards entrepreneurship have a shaping and a structuring effect upon their entrepreneurial intentions.

Keywords: Vocational Interest, Personal Moral Philosophy, Entrepreneurial Intention, Structural Equation Model

1. Giriş

Günümüzün rekabetçi dünyasında "girişimciler", istihdam, büyüme ve teknolojik gelişmenin ana kaynaklarından birisi olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle de, "girişimcilik", çağımızın yükselen değerlerinden birisi haline gelmiş ve akademik literatürde geniş çaplı olarak inceleme altına alınmış bir alandır. Girişimciliğin karmaşık ve dinamik yapısı, ekonomiden yönetim bilimine, psikolojiden sosyolojiye, pek çok bilim dalında çok çeşitli perspektiflerden ele alınması gereken bir konu olduğuna işaret etmektedir.

Son yıllarda, girişimcilikle ilgili çalışmaların büyük çoğunluğu, kişilerin gelecekte girişimci olma niyetlerini etkileyebilecek çeşitli bireysel ve çevresel faktörleri açıklamaya yönelmişlerdir. İnsan davranışı, niyetler tarafından şekillenen planlı bir eylem olduğuna ve bireyler niyetleri ve davranışları üzerindeki kontrol algıları doğrultusunda hareket ettiklerine göre (Ajzen 1991; Chow ve Chen 2009; Liñán ve Chen 2009), insan davranışlarının belirleyicisi olan niyetlerin anlaşılması gerekliliği bulunmaktadır.

Bu araştırmanın çıkış noktasını, yazarların üniversitelerinde verdikleri Girişimcilik dersinde öğrencilerinden elde ettikleri gözlemler ve

yürüttükleri araştırma sonuçları oluşturmuştur (Çetin, Şentürk ve Alacalar 2014). Bu tespitlerden ilki, son yıllarda devletin girişimciliğe yönelik tüm teşviklerine, kamu veya özel sektörde iş bulma imkanlarının kısıtlılığına ve girişimcilikle ilgili bölümlerde okumalarına rağmen öğrencilerin büyük bir kısmının kendi işini kurma niyetlerinin olmadığına veya ilk seçenek olarak düşünmediklerine yöneliktir. İkincisi, öğrencilerin çoğunun kazandıkları bölümler, mesleki ilgi alanları, kişilikleri ve neyi isteyip neyi istemediklerine yönelik farkındalıklarının düşük olduğudur. Üçüncüsü ise, girişimci olmayı isteyen ve istemeyen öğrencilerin, girişimciliği etik ilkeler bakımından farklı algıladıkları; para kazanma isteği, kişisel çıkar ve hayattan beklentiler konusunda farklılaştıkları ve bunun da hem meslek seçimlerini hem de girişimcilik niyetlerini etkilediğidir. Bu tespitlerden hareketle bu çalışmada, “öğrencilerin mesleki ilgi alanlarının ve kişisel ahlak felsefelerinin onların girişimciliğe yönelik tutumlarını ve girişimcilik niyetlerini etkileyip etkilemediği” sorunsalı üzerinde durulmuştur.

Yazında, çeşitli çalışmalarda girişimcilik niyetine etki eden faktörler olarak, kişisel tutum, öznel norm ve algılanan davranış kontrolü (Kalkan 2011; Liñán ve Chen 2009); kişilik (Başol, Dursun ve Aytaç 2011; Costa, McCrae ve Holland 1984; Gottfredson, Jones ve Holland 1993); statü, bağımsızlık ve kazanç isteği (Sezer 2013); yenilikçilik ve girişimci aile (Gurel, Altınay ve Daniele 2010); motivasyonel faktörler (Naktiyok ve Timuroğlu 2009); gelir düzeyi (Naktiyok ve Timuroğlu 2009; Örücü, Kılıç ve Yılmaz 2007; Uygun, Mete ve Güner 2012), cinsiyet (İrmiş ve Barutçu 2012; Kılıç, Keklik ve Çalış 2012) ve yaş (Şeşen ve Basım 2012) gibi pek çok değişken ele alınmıştır.

Mesleki ilgi alanlarının kazanç elde etme, etkileme, rekabet, yenilikçilik ve yaratıcılık iş değerlerine sahip olmayı ve dolayısıyla girişimcilik niyetini etkilediğini bulgulayan çalışmalar mevcuttur (Almeida, Ahmetoğlu ve Chamorro-Premuzic 2013; Berings ve Adriaenssens 2012; Berings, De Fruyt ve Bouwen 2004). Yine, bireylerin etik ideolojilerinin, yani kişisel ahlaki felsefelerinin iş etiği meselelerine yaklaşımlarını ve dolayısıyla girişimcilik niyetlerini etkileyebileceği de dile getirilmektedir (Barnett, Bass ve Brown 1994; Barnett, Brown ve Bass 1996; Winter, Stylianou ve Giacalone 2004). Girişimcilerin ahlak, özellikle de iş ahlakı konusunda diğer kişilere nazaran daha esnek bir tutum sergilediklerini iddia eden çalışmalara da rastlanmaktadır (Bonacich 1987).

Ülkemizde, son yıllarda girişimcilik niyetine yönelik çok sayıda çalışma yapılmasına rağmen; kişilerin mesleki ilgi alanları ve ahlak felsefeleri ile girişimciliğe yönelik tutumlar ve girişimcilik niyetleri arasındaki ilişkiler

ve etkiler üzerine, yeterince çalışmaya rastlanmamıştır. Bu noktadan hareketle bu araştırmanın temel amacı, kişilerin “mesleki ilgi”, “etik pozisyon” ve “girişimciliğe yönelik tutumlarının” "girişimcilik niyetlerine" etkisini test etmeye yönelik bir model oluşturmak ve böylece literatürdeki boşluğu az da olsa gidermeye çalışmaktır.

Araştırmada girişimciliğe yönelik tutumlar ve girişimcilik niyetine etki edeceği düşünülen mesleki ilgi, bireyleri profesyonel mesleklerine yönelten ilgi alanlarını ifade etmektedir. Holland (1959)'ın “mesleki ilgi kuramı” çerçevesinde ele alınacak bu etmen, makale kapsamında RIASEC olarak bilinen Gerçekçi (Realistic), Araştırmacı (Investigative), Artistik (Artistic), Sosyal (Social), Girişimci (Enterprising) ve Geleneksel (Conventional) 6 ilgi tipini ifade etmektedir. Etik pozisyon ise bireylerin birtakım ahlaki ikilemler karşısında aldıkları pozisyonu ifade etmektedir. Bu etmen Forsyth (1980)'in “kişisel ahlaki felsefe kuramı” çerçevesinde ele alınacak olup makale kapsamında iki boyutta (idealizm ve görelilik) belirlenen 4 pozisyonu ifade etmektedir (durumsalcı, öznelci, mutlakıyetçi, istisnacı). Makalenin ana hedeflerinden bir diğeri de, bu iki boyutun girişimciliğe yönelik tutumlar üzerindeki etkisinin tespit edilmesine yöneliktir. Son olarak kişilerin girişimciliğe yönelik tutumlarının girişimcilik niyetleri arasındaki ilişkinin belirlenmesine çalışılmıştır.

2. Kuramsal Çerçeve

2.1. Mesleki İlgi Teorisi

Türk Dil Kurumu'nun güncel sözlüğüne göre meslek, "belli bir eğitim ile kazanılan sistemli bilgi ve becerilere dayalı, insanlara yararlı mal üretmek, hizmet vermek ve karşılığında para kazanmak için yapılan, kuralları belirlenmiş iş" demektir. Herr vd. (2004: 44) ise mesleği; bir kimsenin hayatını kazanmak için yaptığı, kuralları toplumca belirlenmiş ve belli bir eğitimle kazanılan bilgi ve becerilere dayalı etkinlikler bütünü olarak tanımlamaktadır (Aktaran: Yeşilyaprak 2012). Bu tanımlarda mesleğin daha çok kazanç elde etme yönü ön plana çıksa da, mesleğin insan hayatındaki önemi çok daha fazladır. Bireyin seçtiği meslek onun yaşam biçimini ve yaşam değerlerini yakından etkilediği için, meslek seçimi aslında biraz da yaşam tarzı seçimidir. Yeşilyaprak (2012), Freud'a referansla, "işin, bireyin gerçekle bağlantısı" olduğunu ve bu nedenle tarih boyunca ‘iş’in anlamı değişse de, yaşam içindeki yeri ve bireyin yaşamını etkileme gücünün pek değişmediğini ifade etmektedir.

Bireyin motivasyonu, bilgisi, kişiliği ve yeteneklerini mesleki tercihlerine yansıtılması olarak tanımlanan meslek seçimi (Holland 1997), karmaşık ve dinamik bir süreç olduğundan bu seçimi etkileyen pek çok faktör bulunmaktadır. Kuzgun (2003: 47-48), bireyin uygun mesleği seçebilmesinde, yetenek ve ilgi alanları ile mesleki değerlerinin önemini vurgulamaktadır. Bu noktada, mesleki ilginin, bireylerin birbirinden farklı kariyer tercihlerine sahip olmalarında veya bir kariyer yolunu diğerine tercih etmelerinde belirleyici faktörlerden birisi olduğu ifade edilmektedir (Schmitt-Rodermund 2004: 501). Mesleki ilgi, bir mesleki faaliyet sonucu kazanılan doyum sonucunda söz konusu faaliyete yeniden yönelme eğilimi ile mesleğin gereklerini yerine getirirken hoşnut olma olarak tanımlanabilmektedir (Kadı ve Selçuk 2012: 27). Armstrong vd. (2008: 1)'ne göre ise mesleki ilgi, mesleki etkinlikler ile iş çevrelerinin tercihlerinin meydana getirdiği kişilik özelliklerinin bir ifadesi olmaktadır. İlgi alanları kısaca, bireyleri belirli faaliyetlere yönelten ve belirli davranışları benimseyerek yeni beceriler geliştirmelerini sağlayan eğilimlerini ifade etmektedir (Almeida, Ahmetoğlu ve Chamorro-Premuzic 2013).

Low ve Round (2006)'a göre, mesleki ilgiler meslek seçiminde belirleyici olmanın ötesinde de anlam taşımakta ve bireyin bütün yaşamı boyunca elde edeceği başarı ve doyumunu etkilemektedirler. Mesleki ilgi, gerek üniversite eğitimi esnasında öğrenim görülecek alana karar verme ve akademik başarı açısından gerekse de iş sahibi olduktan sonra yapılan işin kalitesi ile işgören ve işveren memnuniyeti açısından önem arz etmektedir (Yaman, Gerçek ve Soran 2008). Çalışmalar bireylerin kişilikleri ile uyumlu iş ortamlarında gelişme gösterdiklerini; tersi şekilde kişilikle iş ortamı arasında uyumsuzluk bulunmasının kişiyi tatminsizlik, istikrarsız kariyer yolları ve düşük performansa sürüklediğini göstermiştir (Holland 1996: 397).

Mesleki ilgi ile ilgili yapılan çalışmalardan en bilineni Holland (1959; 1966) tarafından geliştirilen Mesleki Tercih Teorisidir. Holland (1959), ortaya koyduğu insanların kişilik tiplerinin birbirinden farklı olduğunu belirtmiş ve kişilerin sahip olduğu kişilik tipleriyle uyumlu mesleki çevrelerde başarılı ve mutlu olacağını belirtmiştir. Holland, benzer kişilik özelliklerine sahip bireylerin mesleki tercihlerinin de benzer olacağını ifade ederek altı farklı kategoriden oluşan mesleki ilgi türleri sınıflandırmasını yapmıştır. Bu boyutlar, RIASEC olarak bilinen Gerçekçi (Realistic), Araştırmacı (Investigative), Artistik (Artistic), Sosyal (Social), Girişimci (Enterprising) ve Geleneksel (Conventional) mesleki ilgi alanları belirlenmiştir (Holland 1966: 279-280):

Gerçekçi (Realistic) Mesleki İlgi: Bu mesleki ilgi tipine sahip bireyler, el becerisine ve mekanik beceriye sahip olduklarından makineler, aletler ve nesnelere ile etkileşim halindedirler. Güç ve uyum gerektiren fiziksel eylemler ile somut ve pratik faaliyetler gerçekleştirmeyi tercih etmektedirler. Gözlemlenebilen başarıları için ise maddi ödüller önem taşımaktadır (Holland 1998: 398; Mount vd. 2005; Robbins ve Judge 2012: 151).

Araştırmacı (Investigative) Mesleki İlgi: Analitik, teknik, bilimsel ve sözel beceriler gerektiren bu mesleki ilgi türüne sahip bireyler düşünme, anlama ve düzenleme gibi eylemleri tercih ederler. Bilim ve araştırma yolu ile bilgiyi elde ederek kendilerini ifade etmektedirler. Bu mesleki ilgi alanına sahip bireylerin analitik, orijinal, meraklı ve bağımsız kişilik özelliklerine sahip oldukları görülmektedir. Araştırmacı mesleki ilgi alanına sahip kişilerin en çok değer verdikleri şey şüphesiz bilimsel çalışmalarıdır (Harmancı ve Çalışkan 2014: 187; Holland 1998: 398; Mount vd. 2005; Robbins ve Judge 2012: 151).

Artistik (Artistic) Mesleki İlgi: Yaratıcı faaliyetlere izin veren eylemler ile edebi, müzikal ve sanatsal faaliyetleri tercih eden bireylerde görülen mesleki ilgi tipidir. Düşünce ve duyguların yaratıcı bir şekilde ifade edilmesinden yana olan bu kişiler kendilerini deneyimlere açık, yenilikçi, entelektüel, özgün ve de özgür olarak tanımlamakta; rutinlere ve belirlenmiş kurallara uymaktan kaçınılmaktadırlar (Harmancı ve Çalışkan 2014: 188; Holland 1998: 398).

Sosyal (Social) Mesleki İlgi: Bu tür mesleki ilgiye sahip bireyler, kişisel etkileşim yoluyla diğerlerine yardım etme ve diğerlerini geliştirme gibi eylemleri tercih etmektedirler. Bu sınıftaki meslekler kişilerarası beceriler, danışmanlık, iyileştirme ve öğretme yetileri gerektirmektedir (Holland 1996: 399). Bu alandaki meslek gruplarında çalışanlar sosyal, işbirlikçi, arkadaş canlısı ve anlayışlı kişisel özelliklere sahiptir (Robbins ve Judge 2012: 151) ve diğer insanlarla birlikte çalışmaktan ve onlara yardım etmekten hoşlanırlar (Mount vd. 2005).

Girişimci (Enterprising) Mesleki İlgi: Bu mesleki ilgi türünde bireyler özgüvenli, baskın, girişken, hırslı ve enerjik kişilik özelliklerine sahip olmakla beraber içinde diğerlerini etkileme ve gücü elde etme olan sözel eylemleri tercih etmektedirler (Robbins ve Judge 2012: 151). Girişimci mesleki ilgi tipinde sosyal statü ve maddi başarılar önemli değerler olup kendine güven ve otorite kurma söz konusudur (Holland 1996: 399).

Geleneksel (Conventional) Mesleki İlgi: Bu mesleki ilgi türünde kurallarla düzenlenmiş, kesin ve düzenli eylemler tercih edilmektedir. Birtakım

rutinler belirlenir ve sürdürülür, standartlar uygulanır. Bu grupta yer alan kişiler dikkatli, organize etme, iş ve üretim teknik becerisine sahip, gruba uyan bireylerdir. Esnek olmayan bu bireyler için maddi başarılar ve gerek sosyal yaşamda gerekse iş yaşamında güç, önemli değerler arasında yer almaktadır (Holland 1998: 398; Robbins ve Judge 2012: 151).

2.2. Kişisel Ahlak Felsefesi (Etik Pozisyon)

Ahlâk kelimesi Türkçede, hem insanların toplum içinde uyması gereken kural ve ilkeleri, hem de ahlâk felsefesi anlamlarını taşımaktadır (Arslan 2001:1-7). Ahlâk felsefesi ise (etik), ahlâkîliğin doğasını yani “nasıl yaşamamız gerektiğini” ve bunun nedenlerini sistematik bir biçimde anlama çabasıdır (Rachels 2003: 1). Etik, çeşitli meslek kolları arasında tarafların uyması veya kaçınması gereken davranışlar bütünü olduğu için, iş etiği meseleleri topluma nüfuz etmiş daha genel ahlaki değerlerle yakından ilgilidir (Forsyth 1992: 461). Bu nedenle, ahlaki meselelere ilişkin muhakemeler etik karar verme modellerinin inceleme alanına girmektedir (Barnett, Bass ve Brown 1994: 469). Bu bağlamda Davis, Andersen ve Curtis (2001: 35), kişilerin “kişisel ahlaki felsefe” modeli kapsamında tanımlanan çeşitli etik pozisyonlarının iş uygulamalarındaki etik muhakemelerini etkilediğini iddia etmektedirler. Kişilerin benimsedikleri davranış biçimleri ve kuralları onların çeşitli durumlar karşısındaki pozisyonlarını belirlemektedir.

Kişisel ahlak felsefesi, 1980 yılında Forsyth tarafından “Etik İdeolojilerin Sınıflandırılması” makalesinde bahsedilen dört ayrı etik bakış açısını içeren bir yaklaşımdır. Durumsalcılık, öznelcilik, mutlakiyetçilik ve istisnacılık olarak adlandırılan bu dört bakışı açısı kişilerin “idealizm” ve “görelilik” boyutları açısından sahip oldukları pozisyonlara göre onlara atfedilebilecek özellikleri açıklamaktadır (Forsyth 1980: 176). Bu iki boyutu tanımlamak, söz konusu dört bakış açısının anlaşılması açısından yararlı olacaktır.

Tablo 1. Forsyth'in Etik İdeolojilerin Sınıflandırılması Yaklaşımı

		GÖRELİLİK	
		YÜKSEK	DÜŞÜK
İDEALİZM	YÜKSEK	Durumsalcı	Mutlakiyetçi
	DÜŞÜK	Öznelci	İstisnacı

Kaynak: Forsyth, 1980

İdealizm (İdealism): Forsyth, Nye ve Kelley (1988: 244), idealizm boyutunun bireylerin diğerlerinin refahına ilişkin endişeleri ile ilgili olduğunu söylemişlerdir. İdealist kimseler kişinin her zaman için başkalarına zarar vermekten kaçınması gerektiğini savunurken, idealist olmayan kimseler ise “iyi”nin elde edilebilmesi için bazen “zarar”ın gerekli olabileceğini varsaymaktadırlar. Çünkü, bazı bireyler “doğru” eylemlerle her zaman için istenen sonuçların elde edilebileceğini varsayarken (Forsyth 1980: 176); birtakım başkaları ise istenen sonuçların çoğu zaman birtakım istenmeyen sonuçlarla birlikte geleceğini düşünürler. Bu iki uç fikir idealizm boyutunun sınırlarını temsil etmektedirler (Schlenker ve Forsyth 1977).

Görelilik (Relativity): Diğer önemli boyut olan görelilik ise, bireyin evrensel ahlaki kuralları olduğunu benimseyip benimsememesi ile ilgilidir (Forsyth 1980: 175). Ahlaki problemlere ilişkin çıkarımlar yaparken bazı bireyler evrensel ahlaki kurallar oluşturmanın ya da var olan bu kurallara itibar etmenin mümkün olmadığını söylemektedirler. Tersine şekilde düşünenler ise problemlere ilişkin muhakemelerde bulunurken mutlak ahlaki kuralları kullanmakta ve bunun gerekliliğine inanmaktadırlar. Bu bakış açısı ile görelilik bireylerin kişisel ahlaki felsefelerini evrensel etik kurallarına dayandırma oranları olarak da tanımlanabilir (Forsyth, Nye ve Kelley 1988: 244). Görelilik yaklaşımını benimseyenler istisnasız ahlak prensiplerinin varlığını inkâr ederken; bu yaklaşımı benimsemeyenler belirli prensiplerin kişinin eylemleri için kullanılması gereken talimatlar olduğunu düşünmektedirler. Bu boyutlar çerçevesinde dört etik bakış açısı şu şekilde değerlendirilmektedir (Forsyth 1992: 462):

Durumsalcı Bakış Açısı (Situationism): Bu bakış açısına sahip kişiler evrensel ahlak prensiplerinin varlığını kabul etmemekle beraber (Barnett, Bass ve Brown 1994: 470), ancak tüm menfaat sahiplerinin yararına olacak şekilde üretilen sonuçların “iyi” sonuçları olduğunu düşünmektedirler (Forsyth 1992: 462). Bu kişiler önemli oranda bir etik şüpheciliğe sahiptirler (Forsyth 1980: 175). Yani, durumların herkesin refahı için iyi sonuçlar vermesi adına detaylı bir şekilde incelenmesi gerektiğini (Davis, Andersen ve Curtis 2001: 37) ve eylemlerin “iyi” ya da “kötü” eylemler olarak nitelendirilmekten ziyade herkes için yararlı olmalarına göre “uygun” ya da “uygun olmayan” eylemler olarak nitelendirilmelerinin doğru olduğunu düşünmektedirler. Bu anlamda Fletcher’in (1973: 186) durumsal uygunluk argümanında da savunduğu gibi iyi ya da doğruya değil, uyguna yönelmektedirler (Forsyth 1980: 175).

Öznelci Bakış Açısı (Subjectivism): Durumsalcılar gibi öznelci bakış açısında sahip bireyler de evrensel ahlak kurallarının varlığı reddetmektedirler (Forsyth 1980: 175). Ahlaki felsefede şüpheci bu bakış açısı ahlaki birçok bakış açısı ile değerlendirmenin mümkün olduğunu ve belirli etik prensipler sunmanın doğru olmadığını savunurlar. Bununla beraber herkesin refahını sağlayacak olumlu sonuçlar elde etmenin mümkünlüğü hakkında öznelciler durumsalcılardan ayrılırlar (Forsyth 1992: 462). Öznelciler bir kişinin eylemlerine ilişkin olarak mutlak ahlaki kurallara göre ve eylemin başkalarına yararlılığı hakkında ahlaki muhakemenin yapılamayacağını düşündüklerinden egoistik bir ahlaki felsefe benimsedikleri söylenebilir. Bu anlamda olumsuz sonuçların bir eylemin ahlaksız olarak değerlendirilmesini gerektirmediği inancındadırlar (Barnett, Bass ve Brown 1994: 470). Onlara göre tüm insanlar kişisel çıkarlarını gözeterek şekilde davranmalıdırlar. Ancak bu durum, söz konusu eylemlerin sonuçlarını düşünmemek anlamına gelmemektedir.

Mutlakıyetçi Bakış Açısı (Absolutism): Yüksek idealizme ve düşük göreliliğe sahip mutlakıyetçiler, tüm menfaat sahiplerinin yararını gözeterek olumlu sonuçlara erişmeye çalışırken aynı zamanda genel ahlaki kurallara da bağlı kalmaları gerektiğine inanırlar (Barnett, Bass ve Brown 1994: 470). Bakış açıları, eylemlerin ahlaki ya da ahlaksız olduğuna söz konusu eylemleri birtakım değişmez evrensel ahlak kuralları ile değerlendirerek karar verilmesini uygun bulan deontoloji felsefesi ile benzerlik gösterir (Forsyth 1980: 175). Bu bakış açısına sahip kişiler hem başkalarına zarar verecek hem de temel ahlak kurallarını ihlal edecek davranışlardan kaçınırlar. Eylemleri ancak kati ahlaki kurallara uyuyorlarsa ve olumlu sonuçlar yaratıyorlarsa ahlaki kabul ederler (Davis, Andersen ve Curtis 2001: 37). Ek olarak, evrensel etik kurallarının oluşturulmasının mümkün ve gerekli olduğunu da iddia ederler. Bu kurallar da “sadece çıkarına olduğu zaman sözünü tut” gibi istisnalara müsaade eden yargılar içeremez, “her zaman sözünü tut” şeklinde kesin yargılardan oluşmalıdırlar (Forsyth 1992: 462).

İstisnacı Bakış Açısı (Exceptionism): Son olarak istisnacılar mutlakıyetçilerin mutlak ahlak kurallarına atfettiği değeri benimserler fakat onlardan farklı olarak “zarar”dan kaçınmanın ve tüm menfaat sahiplerinin refahının sağlamanın mümkün olmadığını düşünürler (Forsyth 1992: 462). Bu bağlamda da bir eylem bazıları için olumsuz sonuçlar doğuruyor diye direkt olarak ahlaksız görülmemelidir (Barnett, Bass ve Brown 1994: 470). Onlara göre birtakım olumlu sonuçları elde etmek adına masum kişilerin zarar görmesine izin vermek, diğer kişilerin

refahını riske atmak, vs. gerekebilir ve gerektiğinde de bu yapılmalıdır. Yani bu bakış açısına sahip bireyler ahlak prensiplerinin seçimler yapmak adına uygun bir çerçeve sağladığını ve bu prensiplere göre hareket etmenin her zaman en iyi sonuca götüreceğini iddia ederler. Bununla beraber bazı durumlarda bu prensipler izlenerek gerçekleştirilen birtakım eylemlerin diğer insanların zarar görmesine neden olması mümkündür ve böyle bir durum söz konusuysa bile en iyi sonucu elde etmek adına eylem gerçekleştirilmelidir. Başka bir deyişle kati ahlaki kurallar önemlidir ama bu kurallar pragmatik olarak uygulanmalıdır (Forsyth 1980: 175).

2.4. Girişimcilik Niyeti

Girişimcilik niyeti, bireyin kendini istihdamı için bir iş ortaya koyarak girişimci çaba göstermesine yönelik bağlılık derecesi olarak tanımlanmaktadır (Roxas, Cayoca-Panizales ve De Jesus, 2008: 65; Souitaris, Zerbınatı ve Al-Laham 2007: 570). Girişimcilik niyeti, yeni bir girişim oluşturmayı veya var olan girişimlerde yeni değerler yaratmayı amaçlamakta; hedef belirleme, iletişim, bağlılık, organizasyon vb. diğer iş türlerine rehberlik etmektedir (Bird 1988: 442). Girişimcilik niyeti, girişimciliğin genel sürecini anlamak için bir hayli önem teşkil etmektedir çünkü niyetler yeni kuruluşların başlangıçtaki kilit niteliklerini belirlemektedir (Krueger ve Carsrud 1993: 316). Niyetler, kişiler ile durumlara özeldir ve eylemlerin meydana gelmesinde bir aracı veya katalizör görevi üstlenmektedir. Örgütlerin hayatta kalması, gelişmesi, büyümesi ve değişimi gibi birçok örgütsel çıktı niyetlere dayanmaktadır.

Bu noktadan hareketle, özellikle 1980'li ve 1990'lı yıllarda, girişimcilik niyetinin oluşumunu açıklayan önemli teoriler geliştirilmiştir. Bunlardan Girişimci Olay Modeli, bireylerin yeni bir girişim başlatma konusunda uygulanabilirlik ve çekicilik algılarını bir takım fırsatlar üzerinde hareket etme eğilimleriyle birleştirmektedir (Krueger 1993: 7; Kuehn 2008: 90). Girişimci Niyet modelinde ise Bird (1988: 442-444), eylemden ziyade eylemin psikolojik öncüleri üzerinde durmakta ve girişimcilik niyetinin sosyal, politik ve ekonomik faktörlerin yanında kişisel geçmiş, kişilik ve yeteneklerden; akılcı ve analitik düşünce ile sezgisel ve bağlamsal düşünce faktörlerinden etkilendiğini ifade etmektedir.

Ajzen (1991) tarafından ortaya konulan Planlı Davranış Teorisi, niyetin davranışa yönelik tutum, kişisel normlar ve algılanan davranış kontrolü olmak üzere üç bağımsız kavramsal belirleyicisi olduğunu varsaymaktadır (Ajzen 1991: 188). Davranışa yönelik tutum, bireyin bir davranışı olumlu ya da olumsuz olarak nitelendirme derecesi olup bu davranışın kendi

lehine ya da aleyhine olup olmadığını değerlendirmesidir. Kişisel normlar, söz konusu davranışı gerçekleştirmek ya da gerçekleştirmemek için algılanan sosyal baskıyı ifade etmektedir. Kişisel normlar sadece girişimcilikle ilgili geniş kültürel tutumlardan değil aynı zamanda özellikle de aile, arkadaşlar, akrabalar gibi belirli birey, grup ve ağlardan da etkilenmektedir. Algılanan (varsayılan) davranış kontrolü ise, gerçekleştirilecek davranışın kolay ya da zor olduğuna dair inanç olarak tanımlanmakta ve geçmiş deneyimlerin yanı sıra beklenen engelleri de yansıtmaktadır (Ajzen 1991: 188; Kuehn 2008: 89). Planlı Davranış Teorisinin merkezinde, niyetlerin tutumsal inançlar ile gerçek davranış arasındaki aracı olarak bir görev üstlendiği düşüncesi yatmaktadır (Leroy vd. 2009:3).

3. Değişkenler Arası İlişkiler ve Hipotezlerin Oluşturulması

3.1. Mesleki İlgil Alanı ve Girişimciliğe Yönelik Tutum Arasındaki İlişki

Holland'ın mesleki ilgi teorisine yönelik olarak gerçekleştirilen çalışmaların çoğunluğu, belirlenen tipolojinin kişilik özellikleri ile ilişkisini tespit etmeye ve bireylerin kariyer yollarını tahmin etme başarısını ölçmeye yöneliktir (Costa, McCrae ve Holland 1984; Gottfredson, Jones ve Holland 1993; Mount vd. 2005; Wille, De Fruyt ve Feys 2010). Çalışmalar bireylerin kişilikleri ile uyumlu iş ortamlarında gelişme gösterdiklerini; tersi şekilde kişilikle iş ortamı arasında uyumsuzluk bulunmasının kişiyi tatminsizlik, istikrarsız kariyer yolları ve düşük performansla sürüklediğini göstermiştir (Holland 1996: 397).

Holland'ın 6 tipolojisinden girişimci mesleki ilgiye sahip olanların kişilik özelliklerini belirlemeye yönelik birtakım çalışmalar da mevcuttur. Berings, De Fruyt ve Bouwen (2004: 349)'nin iş değerleri ile mesleki ilgi arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalarında takım çalışmasına yatkın olmak ve takım ruhu taşımakla girişimci mesleki ilgiye sahip olmanın ters ilişki içerisinde olduğu belirlenmiştir. Berings ve Adriaenssens (2012: 325)'in gerçekleştirdiği başka bir çalışmada ise girişimci mesleki ilgiye sahip olanların kazanç elde etme, etkileme, rekabet, yenilik ve yaratıcılık iş değerlerine sahip olduğu gözlemlenmiştir. Costa, McCrae ve Holland (1984: 396) de, "kendine güven" ve "girişkenlik" kişilik özellikleri Holland'ın girişimci kişiliği ile en yüksek ilişkiye sahip özellikler olduğunu tespit etmişlerdir. Bu bulgular, Sezer (2013: 58)'in çalışması ile bağdaştırıldığında girişimci mesleki ilgi ile ilişkili bulunan bu faktörlerin

bazılarının (örn. kazanma isteği, özgüven, yenilik, vb.) aynı zamanda girişimcilik niyetine de etki eden faktörler olduğu gözlemlenmektedir.

Yine başka bir çalışmada girişimci mesleki ilgiye sahip olmanın “dışa dönüklük” kişilik özelliği ile ilişkili olduğu belirlenmiştir (Gottfredson, Jones ve Holland 1993: 518). Girişimcilik ile dışadönüklük arasındaki çeşitli çalışmalarca tespit edilen (Başol, Dursun ve Aytaç 2011: 11) pozitif ilişki düşünüldüğünde bu durum Holland’ın girişimci mesleki ilgi tipinin girişimciliği tahmin etmedeki başarısına dolaylı yoldan işaret etmektedir. Almeida, Ahmetoğlu ve Chamorro-Premuzic 2013’te gerçekleştirmiş oldukları çalışmada, mesleki ilgi ile girişimcilik niyeti arasındaki ilişkiyi açıklamışlardır. 565 yetişkin üzerinde gerçekleştirilmiş çalışmada Holland’ın modelinin girişimcilik faaliyetini tahmin edebildiği sonucuna varılmıştır. Buna göre Holland’ın ölçeğinde girişimci kişiliğe sahip olan kişiler girişimcilik eğilimi olan kişiler olmakta; girişimcilik eğilimi olan kişiler ise daha çok girişimcilik faaliyetinde bulunmaktadırlar (Almeida, Ahmetoğlu ve Chamorro-Premuzic 2013: 8). İlgili literatür ve görgül araştırmalardan hareketle, bu çalışma kapsamında test etmek için aşağıdaki hipotez oluşturulmuştur

H₁: Kişilerin mesleki ilgi alanları, girişimciliğe yönelik tutumlarını anlamlı ve pozitif olarak etkiler.

3.2. Kişisel Ahlak Felsefesi ve Girişimciliğe Yönelik Tutum Arasındaki İlişki

İş etiği meseleleri topluma nüfuz etmiş daha genel ahlaki değerlerle yakından ilgilidir (Forsyth 1992: 461) ve bu meselelere ilişkin muhakemeler etik karar verme modellerinin inceleme alanına girmektedir (Barnett, Bass ve Brown 1994: 469). Bu bağlamda Davis, Andersen ve Curtis (2001: 35), “kişisel ahlaki felsefe” modeli kapsamında tanımlanan kişilerin etik pozisyonlarının iş uygulamalarındaki etik muhakemelerini etkilediğini iddia etmektedirler.

Barnett, Bass ve Brown (1994: 475)’nin gerçekleştirmiş oldukları bir çalışmada bireylerin etik ideolojilerinin, yani kişisel ahlaki felsefelerinin iş etiği meselelerine ilişkin olarak yaptıkları muhakemelerle ilişkili olduğu gözlemlenmiştir. Buradan hareketle verilen kararların diğer insanların refahını ve kişinin kendi çıkarlarını önemli ölçüde etkilediği çeşitli meslek grupları arasından tercih yapan bireylerin bu tercihlerinde kişisel ahlaki felsefelerinin etkisinden söz etmenin mümkün olduğu sonucuna varılmıştır. Barnett, Brown ve Bass (1996)’in işletme öğrencileri üzerinde

çalışmalarında ise, evrensel ahlak kurallarını reddetme ve kendi kurallarını oluşturma eğiliminde olan bireylerin (rölâtivist), kişisel ahlaki bakış açısı olarak kurallara uymanın her zaman en iyi sonuca ulaşmayı sağlayacağını düşünen bireylere (idealist) göre, daha düşük etik problem algılama düzeyine sahip olacağı belirtilmektedir.

Yine başka bir çalışmada Winter, Stylianou ve Giacalone (2004: 279), ahlak felsefeleri ile kişisel iş çıkarları adına fikri mülkiyetlerin ve gizlilik haklarının ihlal etmeyi kabul edilebilir bulma oranları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu çalışmanın sonucunda da kişilerin ahlak felsefesi yaklaşımına göre belirlenen etik pozisyonlarının kişisel iş çıkarları adına başkalarının fikri mülkiyet ve gizlilik haklarının ihlalini kabul edilebilir bulma oranlarını etkilediği bulunmuştur (Winter, Stylianou ve Giacalone 2004: 291-295). Yani etik pozisyonlar işe ilişkin yapılan muhakemelerin belirleyicisi olmaktadır. Son olarak Yurtsever de (1998) girişimcilik ve girişimci mesleki ilgi ile doğrudan bir ilişki içerisinde olan “yaratıcılık” ile kişisel ahlaki felsefe arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonuçları doğrultusunda “görelilik” ile yaratıcılık arasında pozitif yönlü bir ilişki tespit ederken, “idealizm” ile yaratıcılık arasında da negatif yönlü bir ilişki belirlemiştir. Bu durumda yüksek idealizmin yaratıcılığı engellemek suretiyle girişimcilik niyeti ile de ters ilişki içerisinde olduğu yorumu yapılabilecektir.

Longenecker, McKinney ve Moore (1989: 66-9)'nin girişimcilerin ahlaki kurallar konusunda daha esnek olup olmadıklarını inceledikleri çalışmalarında girişimcilerin zaman zaman direkt finansal kazançlar uğruna başkalarının çıkarlarını hiçe saydıkları gözlemlenmiştir. Ayrıca girişimcilerin etik muhakemelerinin girişimci olmayanlardan farklı olduğu sonucuna varılmıştır. Benzer bir çalışma 1980’de Wilson tarafından da gerçekleştirilmiş ve küçük işletme sahiplerinin ahlaki tutumlarının büyük işletme sahiplerinden farklı olduğu belirlenmiştir (Aktaran: Humphreys vd. 1993: 9).

Bunlara ek olarak girişimcilerin ahlak, özellikle de iş ahlakı konusunda diğer kişilere nazaran daha esnek bir tutum sergilediklerini iddia eden çalışmalara da rastlanmaktadır. Bonacich (1987: 454) Amerika’daki göçmen girişimcilerin başarılı olabilmek adına diğer göçmen işçileri, işçi sınıfını ve alt sosyo-ekonomik sınıflardan olan insanların refahını hiçe sayacak şekilde onlara baskı yaptığını söylemiştir. Humphreys vd. (1993: 18), diğer kişilerin ahlak kuralı ihlali olarak değerlendirdiği birtakım senaryoları girişimcilerin ahlak kuralları açısından bir ihlal kabul etmediğini gözlemlemiştir.

Yine başka bir çalışmada girişimciliğin tanımı itibarıyla girişimcilerin yenilik yapabilmek adına kuralları esneten kişiler olması gerektiği söylenmiş (Zhang ve Arvey 2009: 436) ve kişinin ergenlik döneminde yaptığı kural ihlalleri ile girişimci olma durumu arasında pozitif bir ilişki tespit edilmiştir. Girişimcilik ve yenilik yapmanın etik ikilemlere neden olduğu ve bu yüzden de daha esnek kural mekanizmaları gerektirdiği görüşü Fisser vd. (2005: 207) tarafından da kabul edilmiştir. Berings ve Adriaenssens (2012)'in öğrencilere uygulanan girişimcilik, mesleki ilgi ve iş etiği konularını bütüncül bir biçimde ele alan çalışmasında, girişimci mesleki ilgiye sahip olanların iş etiği değerlerinin ihlal edilmesine diğer öğrencilere oranla daha yüksek tolerans gösterdikleri belirlenmiştir (2012: 332). İlgili literatür ve görgül araştırmalardan hareketle, bu çalışma kapsamında test etmek için aşağıdaki hipotez oluşturulmuştur

H₂: Kişilerin ahlak felsefeleri, girişimciliğe yönelik tutumlarını anlamlı olarak etkiler.

H_{2a}: İdealizm kişilerin girişimciliğe yönelik tutumlarını negatif ve anlamlı olarak etkiler.

H_{2b}: Görelilik kişilerin girişimciliğe yönelik tutumlarını pozitif ve anlamlı olarak etkiler.

3.3. Girişimciliğe Yönelik Tutum ve Girişimcilik Niyeti Arasındaki İlişki

Tutum, kişinin kendi iç dünyasının bir yönü ile alakalı olarak, belirli birtakım değer yargılarına ve inançlara bağlı ortaya çıkan tanıma süreçleri şeklinde tanımlanmaktadır (Eren 2012: 173-174). Yani, tutumların belli inanç ve değer yargılarının arkasında gizli olduklarını ve bu inanç ve yargılar sürdükçe de devam edeceklerini söylemek mümkündür. Robbins ve Judge (2012: 70)'a göre tutum, nesnelere, kişiler ya da olaylar hakkındaki olumlu ya da olumsuz değerlendirmelerdir. Tutumlar, kişilerin davranışlarında olumlu ya da olumsuz olarak yorumlanabilecek değişiklikler yapma potansiyeline sahip olduğu için, kişilerin çevrelerinde yararlı ya da zararlı etkilere yol açabilmektedir. McShane ve VonGlinow (2008: 106), tutumun inançlar, duygular ve davranışsal niyetler olmak üzere üç boyutu bulunduğunu ifade etmekte ve niyetlerin bir tutuma göre özel bir davranışı gerçekleştirmedeki motivasyonu temsil ettiğini belirtmektedirler. Planlı Davranış Teorisine göre, bireyler niyetleri ve davranışları üzerindeki kontrol algıları doğrultusunda hareket etmektedir

ve niyetler de davranışa yönelik tutumlardan etkilenmektedir (Ajzen 2001: 43).

Bu noktadan hareketle, kişilerin girişimciliğe yönelik tutumları, "iyi bir kariyer imkanı sunduğu", "tatmin edici bir meslek olduğu" ve "ekonomik tatmin sağladığı" şeklinde olumlu olabileceği gibi; "riskli olduğu" ve "daha fazla ekonomik kazanç güdüsüyle etik dışı davranışlara yönelmeye neden olabileceği" şeklinde olumsuz da olabilecektir. Dolayısıyla, girişimciliğe yönelik bu olumlu veya olumsuz tutumlar kişilerin girişimcilik niyetlerinin ve davranışlarının önemli bir belirleyicisi olmaktadır.

Girişimcilik niyeti, bireyin girişimci olma düşüncesini ne kadar cazip olarak algıladığı ile alakalıdır. Girişimcilik niyetine etki eden faktörlerin başında kişisel tutum olarak da adlandırılan girişimciliğe yönelik tutumlardır. Kişinin girişimciliğe yüklediği değer, onun tutumunu ifade etmektedir (Gürol, Ertemsir ve Batuk Turan 2012: 317). Literatürde girişimciliğe yönelik kişisel tutumların girişimcilik niyetine etkisini bulgulayan pek çok çalışma bulunmaktadır (Gürol, Ertemsir ve Batuk Turan 2012; Kalkan 2011; Liñán ve Chen 2009; McShane ve VonGlinow 2008).

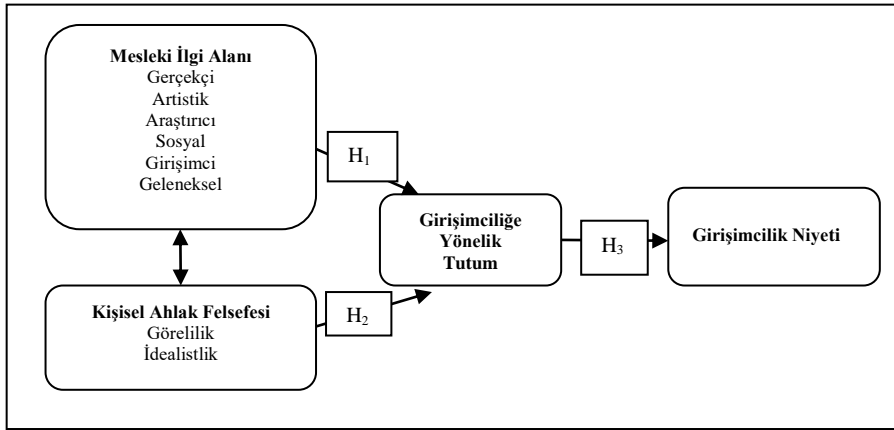
H₃: Kişilerin girişimciliğe yönelik tutumları girişimcilik niyetlerini pozitif ve anlamlı olarak etkiler.

4. Araştırmanın Yöntem ve Metodolojisi

4.1.Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, üniversite öğrencilerinin mesleki ilgi alanları ve kişisel ahlak felsefeleri sonucu oluşan etik pozisyonlarının, girişimciliğe yönelik tutum ve niyetlerine etkisini araştırmaktır. Şekil 1’de görüldüğü gibi, araştırmanın modeli, değişkenler arası doğrusal ve nedensel ilişkiye dayanmaktadır. Modeldeki bağımsız değişkenlerden “mesleki ilgi alanı” ile bireylerin kişisel ve sosyal bazı özellikleri ile altı kategoride sınıflandırılan mesleki ilgi alanlarından birine yöndikleri ifade edilmektedir. Modeldeki diğer bir bağımsız değişken olan “kişisel ahlak felsefesi” ise, bireylerin evrensel ahlaki kuralların benimsenmesi ve uygulanmasına ilişkin etik pozisyonlarını ifade etmektedir. Bireylerin etik pozisyonlarının, onların çeşitli kararlarını etkilediği gibi meslek seçimini, dolayısıyla girişimciliğe yönelik tutumlarını etkileyeceği düşünülmektedir. Bireylerin “girişimciliğe yönelik kişisel tutum”ları, girişimciliğe yönelik algılanan tutumların düzeyini ifade etmektedir. Bu

tutumlar olumlu olabileceği; olumsuz da olabilmektedir. Tutumların düzeyinin yüksek çıkması, girişimsel niyetin yüksek olduğunu ve girişimcilik olarak tanımlanan olgunun olumlu bulunduğunu göstermektedir. “Girişimcilik niyeti” olarak tanımlanan bağımlı değişkenin ise, yukarıda sıralanan bağımsız değişkenlerden etkilendiği varsayılmaktadır.

Şekil 1. Araştırmanın Yapısal Modeli ve Hipotezleri

3.2. Örneklem

Araştırmanın evrenini, Ondokuz Mayıs Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nin 3. ve 4. sınıflarında okuyan öğrenciler oluşturmaktadır. Gerek dünyada gerekse ülkemizde girişimcilik niyeti ile ilgili gerçekleştirilen araştırmalarda, üniversite öğrencilerinin söz konusu araştırmalar için oldukça önemli bir kapsam oluşturduğu ifade edilmektedir (Şeşen ve Basım 2012). Fakültede hali hazırda Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi, İktisat ve İşletme bölümleri öğrenci almaktadır ve araştırmaya bu bölümler dahil edilmiştir. Bu bölümlerde okuyan öğrencilerin öğrenimleri süresince aldıkları dersler itibariyle gelecekte girişimci olma potansiyeli en fazla olan bölümlerden olması, örneklem olarak seçilmelerinde etkili olmuştur. 3. ve 4. sınıfların seçilme nedeni de, mezun adayları olarak gelecek planı yapmaya başlamış oldukları varsayımdır.

2013-2014 Güz yarıllı itibariyle İktisat, işletme ve Kamu Yönetimi bölümü I. ve II. Öğretimlerinde okuyan toplam öğrenci sayısı toplam 474'tür. Araştırma verilerinin toplanmasında tam sayım hedeflendiği halde, evreni

oluşturan öğrencilerin bir kısmının derslere devam etmemesi nedeniyle, bu mümkün olmamıştır. Bu nedenle, 235 kişiye kolayda örnekleme yöntemi ile anket soruları dağıtılmış ve 212 kullanılabilir anket elde edilmiştir. Bu sayı, %95 güven düzeyi ve %5 anlamlılık seviyesinde yeterli bir örneklem büyüklüğüne denk geldiği için 212 anket yeterli görülmüştür (Kurtuluş 1998: 235). Öğrencilerin araştırmaya katılımı için ders programlarına göre en uygun zamanlama seçilmiş ve gönüllük esasına dikkat edilmiştir. Ayrıca katılımı motive edici olması açısından öğrencilere küçük sürprizler dağıtılmıştır.

3.3. Ölçekler

Araştırmada katılımcılara dört farklı ölçekten ve demografik sorulardan oluşan toplam 67 soru sorulmuştur. Araştırma değişkenlerinden Mesleki İlgii (Mİ) ölçmek için, 1959 senesinde John Holland tarafından geliştirilen mesleki tercih kuramı baz alınarak oluşturulan “Kendini Araştırma Envanteri” (SDS/Self-Directed Search)’nden yararlanılmıştır. Ölçeğin alt boyutları, RIASEC olarak bilinen Gerçekçi (Realistic), Araştırmacı (Investigative), Artistik (Artistic), Sosyal (Social), Girişimci (Enterprising) ve Geleneksel (Conventional) olarak belirlenmiştir (Holland 1959; 1966: 280). Ölçek, 2002 yılında Prof. Dr. Binnur Yeşilyaprak tarafından Türkçeye uyarlanmış ve pilot uygulamaları yapılmış ve çeşitli araştırmalarda kullanılmıştır (Kamaşak ve Bulutlar 2010) Hâlihazırda ülkemizde ortaöğretim kurumlarında rehber öğretmenler gözetiminde uygulanmaktadır. 90 sorudan oluşan ölçek, tarafımızdan cevaplamayı kolaylaştırmak için her bir alt boyuta 5 soru düşecek şekilde 30 soru olarak kısaltılmıştır. Ölçekte, 5’li Likert Ölçeğine göre (1: “kesinlikle katılmıyorum”, 5: “tamamen katılıyorum), göre hazırlanmış, “Diğer insanlar için iş planlamaktan hoşlanırım”, “Küçük bir işletmeyi idare etmekten hoşlanırım”, “Bir bilim müzesini incelemekten hoşlanırım” gibi sorular bulunmaktadır.

Araştırma değişkenlerinden Kişisel Ahlak Felsefesine göre oluşmuş etik pozisyonları ölçmek için (EP), İlk kez 1980’de Forsyth tarafından “Etik İdeolojilerin Sınıflandırılması” makalesinde bahsedilen "Etik Pozisyon Ölçeği" (Ethics Position Questionnaire) kullanılmıştır (Forsyth 1980). Schlenker ve Forsyth (1977: 382) kişilerin etik pozisyonlarını ölçmek üzere tasarladıkları bir ölçeklerinde kişilerin etik pozisyonlarını ortaya koyan iki önemli boyut olarak “idealizm” ve “göreliliği” işaret etmişlerdir. Ölçekte, “kesinlikle katılmıyorum”, “katılıyorum”, “kararsızım”, “katılıyorum ve “tamamen katılıyorum’dan oluşan 5’li Likert Ölçeği’ne göre hazırlanmış “Eğer, bir davranış masum bir insana zarar verecekse, yapılmamalıdır”, “Ahlaki olan ya da olmayan şey “kişiye bağlı” olduğu

müddetçe, “herkes için” neyin etik olduğuna dair sorunlar asla çözülemez” gibi sorular bulunmaktadır. Ölçekteki soruların 10 tanesi idealizm, diğer 10 tanesi ise görelilik boyutunu ölçecek nitelikteki sorulardır. Ölçeğin Türkçe versiyonu daha önce Özbek, Özer ve Aydın (2013)'nin "İşletme Öğrencilerinin Dindarlık Düzeyleri ve Etik Niyetlerinin Pazarlama Etiği Bağlamında Değerlendirilmesi" adlı çalışmasında kullanılmış, Cronbach's alpha değerleri sırasıyla idealizm boyutu için 0,84, rölativizm boyutu için 0,63 olarak bulunmuştur. Özyer ve Azizoğlu (2010)'nun çalışmalarında ise, Cronbach's alpha değerleri idealizm 0,86, görelilik 0,78 olarak elde edilmiştir.

Bir diğer değişken olan girişimcilğe yönelik kişisel tutum (GYT), Liñán ve Chen'in Girişimsel Niyet Modelinden (Entrepreneurial Intention Model Elements) Türkçeye uyarlanan 6 maddelik ölçekle ölçülmüştür. Ölçeğin Türkçeye uyarlanmış hali daha önce farklı çalışmalarda da kullanılmış ve cronbach alfa değerleri sırasıyla 0,814 ve 0,865 bulunmuştur. (Gürol, Ertemsir ve Batuk Turan 2012; Kalkan 2011). Ölçekte, “kesinlikle katılmıyorum”, “katılıyorum”, “kararsızım”, “katılıyorum ve “tamamen katılıyorum’dan oluşan 5’li Likert Ölçeği’ne göre hazırlanmış ve “Girişimci olmak benim için dezavantajdan çok avantaj anlamına gelmektedir”, “Girişimci olmak bende yüksek düzeyde tatmin duygusu yaratırdı” gibi bireyin girişimci olmaya attığı pozitif veya negatif değeri ölçecek sorular bulunmaktadır.

Araştırmamızdaki son değişken olan girişimcilik niyeti (GN) ise, yine Liñán ve Chen'in Girişimsel Niyet Modelinden (Entrepreneurial Intention Model Elements) Türkçeye uyarlanan 6 maddelik ölçekle ölçülmüştür. Ölçeğin Türkçeye uyarlanmış hali daha önce farklı çalışmalarda da kullanılmıştır. Şeşen ve Basım (2012)'in çalışmasında cronbach alfa 0,86, Kalkan (2011)'in çalışmasında 0,925, Gürol, Ertemsir ve Batuk Turan (2012)'in çalışmasında 0,934 bulunmuştur. Ölçekte, “kesinlikle katılmıyorum”, “katılıyorum”, “kararsızım”, “katılıyorum ve “tamamen katılıyorum’dan oluşan 5’li Likert Ölçeği’ne göre hazırlanmış ve “Gelecekte bir iş kurma konusunda kararlıyım”, “Ciddi anlamda kendi işimi kurmayı düşünüyorum” gibi bireyin girişimci olma niyetini ölçecek sorular bulunmaktadır.

Güvenilirlik analizi kapsamında anket formunda kullanılan ifadelerin ve her bir ölçeğin Cronbach Alfa değerlerine ayrı ayrı bakılmıştır. Buna göre, tüm ölçeklerin Cronbach's alpha değerleri Hair, Bush ve Ortinau (2000) tarafından önerilen kabul edilebilir düzey olan 0,60'ın oldukça üzerinde bulunmuştur (Tablo 2).

Tablo 2. Ölçeklerin Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Anket Ölçekler	Formundaki Madde Sayısı	Güvenilirlik (Cronbach's Alpha)
Mesleki İlgî	30	0,834
Kişisel Ahlak Felsefesi	20	0,802
Girişimciliğe Yönelik Tutum	5	0,901
Girişimcilik Niyeti	6	0,953
Toplam Alpha:		0,901

Ek olarak, araştırmada kullanılan ölçeklere açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi uygulanarak, faktör yüklerine ve açıklanan varyanslara bakılmıştır. Mesleki ilgi ölçeğinin faktör yapısı ile ilgili bulgular, maddelerin toplam varyansın % 53'ünü açıklayan 6 faktör üzerinde toplandıklarını göstermiştir. Toplam varyansın düşük olmasının olası sebebinin, cevaplamaı kolaylaştırmak için 90 soruluk ölçeğın 30 soruya düşürülmesinden kaynaklanabileceğı düşünölmüştür. Etik pozisyon ölçeğindeki maddelerin, toplam varyansın % 68'ini açıklayan 2 faktör üzerinde toplandığı ve faktör yüklerinin .57 ile .81 arasında değıştiğı görölmüştür. Girişimciliğe yönelik tutum ölçeğindeki maddelerin, toplam varyansın % 72'sini açıklayan tek faktör üzerinde toplandığı ve faktör yüklerinin .81 ile .85 arasında değıştiğı görölmüştür. Girişimcilik niyeti ölçeğindeki maddelerin, toplam varyansın % 80'ini açıklayan tek faktör üzerinde toplandığı ve faktör yüklerinin .81 ile .95 arasında değıştiğı görölmüştür.

Ölçeklerin geçerliliğı için son olarak, doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmış ve ölçeklere ait doğrulayıcı faktör analizi sonuçları ile ilgili uyum iyiliğı indeksleri Tablo 2'de verilmiştir. Uyum iyiliğı değıerlerine ilişkin yaygın şekilde kabul gören görüşe göre CMIN/DF oranının 5'den küçük, RMSEA'nın 0,08'den küçük, GFI, AGFI VE CFI'nın 0,90'dan büyük olması kabul edilebilir uyuma; CMIN/DF oranının 3'den küçük, RMSEA'nın 0,05'den küçük, GFI, AGFI VE CFI'nın 0,95'den büyük olması iyi uyuma işaret etmektedir (Bayram 2010: 78; Çelik ve Yılmaz 2013: 39; Hair vd. 1998: 660-661). Tablo 3'de sunulan sonuçlar incelendiğinde araştırma değışkenlerinin doğrulayıcı faktör analizine dair elde edilen uyum iyiliğı değıerlerinin yazında kabul gören değıerlere uygun olduğı görölmektedir.

Tablo 3. Araştırma Değişkenlerinin Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçlarına Ait Uyum İyiliği Sonuçları

<i>Değişkenler</i>	<i>CMIN/DF</i>	<i>GFI</i>	<i>AGFI</i>	<i>CFI</i>	<i>RMSEA</i>
Mesleki İlgi	1,591	0,933	0,892	0,921	0,053
Kişisel Ahlak Felsefesi	0,932	0,968	0,948	1,000	0,000
Girişimciliğe Yönelik Tutum	0,050	1,000	0,999	1,000	0,000
Girişimcilik Niyeti	1,083	0,989	0,963	1,000	0,020

3.4.Bulgular

3.4.1. Demografik Değişkenlere İlişkin Bulgular

Araştırmanın demografik değişkenlerine ilişkin bulgular Tablo 4'de toplu olarak görülmektedir. Tabloda dikkat çeken husus, cevaplayıcıların %63'ünün kız, %37'sinin erkek olmasıdır. Okulda kız öğrenci sayısı oran olarak fazla olmamakla birlikte, bu durumun kız öğrencilerin derse devam konusunda daha istikrarlı olmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Yine, öğrencilerin büyük çoğunluğunun (%77) 20-22 yaş aralığında olduğu, babası girişimci olanların oranının %24 civarında ve yine öğrencilerin çoğunluğunun düşük aile gelirine sahip olduğu görülmektedir (%64'ü 2000 TL altı).

Tablo 4. Demografik Değişkenlere İlişkin Bulgular

<i>Özellik</i>	<i>Boyutlar</i>	<i>F</i>	<i>%</i>	<i>Özellik</i>	<i>Boyutlar</i>	<i>F</i>	<i>%</i>
<i>Cins.</i>	Kadın	134	63,2	<i>Aile Geliri</i>	1000 TL altı	42	19,8
	Erkek	78	36,8		1000-2000TL	93	43,9
	Toplam	212	100		2000 TL+	77	36,3
					Toplam	212	100
<i>Yaş</i>	20-22 yaş	163	76,9	<i>Baba Mesleği</i>	Kamuçal./ em.	79	37,3
	23-25 yaş	39	18,4		Öz.çal./em.	74	34,9
	25 +	10	4,7		Kendi İş. çal.	50	23,6
Toplam	212	100	Diğer		9	4,2	
<i>Bölüm</i>	İşletme	97	45,8	Toplam	212	100	
	İktisat	63	29,7	<i>Çocuk Geçtiği Yer</i>	İl merkezi	119	56,1
	Kamu Yön	52	24,5		İlçe	71	33,5
	Toplam	212	100		Kasaba/köy	22	10,4
			Toplam		212	100	

3.4.2. Araştırma Hipotezlerine İlişkin Bulgular

Araştırma sonucunda elde edilen verilere SPSS 21 ve AMOS 20 paket programlarında analizler yapılmıştır. Bu kapsamda, ilk olarak katılımcıların mesleki ilgileri, etik pozisyonları, girişimciliğe yönelik kişisel tutumları ve girişimcilik niyetlerine ilişkin verilerin ortalamaları, standart sapmaları, çarpıklık ve basıklık değerleri ile aralarındaki korelasyonlara bakılmıştır. Analiz sonucunda elde edilen ortalamalar, standart sapmalar ve korelasyon değerleri Tablo 5’de verilmektedir.

Tablo 5. Tanımlayıcı İstatistikler ve Değişkenler Arası Korelasyonlar

<i>Boyut</i>	<i>Ort</i>	<i>S.S.</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>
Gir.Niyeti(1)	14,0	5,6	1									
Gerçekçi (2)	12,9	3,4	,18*	1								
Araştırmacı (3)	9,2	2,8	,21*	,30**	1							
Artistik (4)	10,5	3,1	,15*	,34**	,34**	1						
Sosyal (5)	7,7	2,7	,25**	,23**	,38**	,46**	1					
Girişimci (6)	14,1	2,9	,42**	,39**	,26**	,32**	,30**	1				
Gelenek. (7)	10,8	2,3	,30**	,53**	,39**	,32**	,26**	,49**	1			
İdealistik (8)	15,7	2,7	,06*	,13*	,34**	,25**	,53**	,09*	,17*	1		
Görelilik (9)	21,9	5,5	,17*	,21*	,27**	,30**	,26**	,18*	,25**	,24*	1	
G.Y.Tut.(10)	11,7	4,8	,79**	,17*	,29**	,24**	,35**	,40**	,29**	,19**	,23**	1
Çarpıklık (skewness)			,175	,367	,329	,430	1,53	-,230	,263	2,20	,856	,585
Basıklık (kurtosis)			-,779	,180	-,267	-,017	3,74	-,098	,236	7,90	,814	-,197

* $p < ,01$ ** $p < ,001$ (N=212)

Tablo 5’de görüldüğü gibi araştırmanın tüm bağımlı ve bağımsız değişkenleri arasında anlamlı ilişkiler bulunmaktadır. Katılımcıların girişimcilik niyetlerinin tüm mesleki ilgi alanları ve etik pozisyonlar ile orta düzeyde ilişki içinde olduğu görülmektedir. Ayrıca, katılımcıların girişimciliğe yönelik kişisel tutumları ile girişimcilik niyetleri arasındaki yüksek düzeydeki ilişki dikkat çekmektedir ($r = ,79$; $p < ,001$). Korelasyon analizi ile değişkenler arasında ilişkinin var olduğu saptandıktan sonra, bu ilişkileri test etmek için diğer analizlere geçilmiştir.

Araştırma modelindeki hipotezleri test etmek için yapısal eşitlik modeli (YEM) kullanılmıştır. Yapısal eşitlik modellemesi (YEM), bağımlılık ilişkilerini eşzamanlı olarak tahmin etmek için, faktör analizi ve çoklu regresyon analizinin birleşmesiyle meydana gelen çok değişkenli yöntemdir. YEM modelleri araştırmacılara, değişkenler arasında doğrudan ve dolaylı etkileri belirleme olanağı sağladığı için pek çok disiplinde kullanılmaktadır (Çelik ve Yılmaz 2013: 4-5). Yapısal eşitlik

modellemesinde verinin çok değişkenli normal dağılıma sahip olması önemli bir varsayımdır. Bunun için pratik kural olarak, çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerlerinin +/-1,0 veya +/-1,5 aralığında olması normal dağılım olarak değerlendirilmektedir (Bayram 2010:49). Tablo 5'de verilen çarpıklık ve basıklık değerlerine göre, verinin normal veya normale yakın olduğu görölmektedir.

Araştırma ölçeğindeki soruların ve değişkenlerin fazlalığından dolayı analizi kolaylaştırmak adına iki ayrı yapısal model oluşturulmuştur. İlk olarak mesleki ilgi değişkeninin alt boyutlarının (gerçekçi, araştırmacı, artistik, sosyal, girişimci ve geleneksel) öğrencilerin girişimciliğe yönelik tutum üzerindeki etkisine bakılmıştır. Söz konusu yapısal eşitlik modelinin uyum indekslerine ait sonuçlar Tablo 5 MODEL 1'de verilmektedir. Modelin uyum indeksleri incelendiğinde; CMIN/DF (Ki-Kare (X^2)/ Serbestlik derecesi (sd), NFI, CFI, GFI ve AGFI değerlerinin yazında kabul edilen iyi uyum; RMSEA değerinin ise kabul edilebilir uyum sınırları içerisinde yer aldığı görölmektedir (Bayram 2010: 78; Çelik ve Yılmaz 2013: 39; Hair vd. 1998: 660-661). Bu değerlere göre oluşturulan yapısal eşitlik modelinin kabul edilebilir olduğu söylenebilir.

Analiz sonuçlarına göre, Holland'ın mesleki ilgi tipolojisinin alt boyutlarından sadece girişimci mesleki ilginin girişimciliğe yönelik tutumları anlamlı olarak etkilediği bulunmuştur ($\beta= 0,445$ $P<0,000$). Buna göre öğrencilerin girişimci mesleki ilgilerinin düzeyi arttıkça, girişimciliğe yönelik tutumlarının düzeyi de olumlu olarak artacaktır. Analizde ayrıca, sosyal ($\beta= 0,130$ $P>0,000$), geleneksel ($\beta= 0,185$ $P>0,000$) ve artistik ($\beta= 0,165$ $P> 0,000$) mesleki ilgi alanlarının girişimciliğe yönelik tutumları pozitif olarak; araştırmacı ($\beta= -0,051$ $P>0,000$) ve gerçekçi ($\beta= -0, 264$ $P>0,000$) mesleki ilgi alanlarının ise negatif olarak etkilediği fakat bu etkinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görölmüştür.

Tablo 6. Yapısal Modele Ait Uyum İyiliği Sonuçları

Uyum Ölçütleri	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	MODEL 1		MODEL 2	
			Sonuç	Yorum	Sonuç	Yorum
CMIN/DF	$0 < \text{CMIN/DF} < 3$	$3 < \text{CMIN/DF} < 5$	1,270	İyi	1,537	İyi
RMSEA	$0 < \text{RMSEA} < 0,05$	$0,05 < \text{RMSEA} < 0,8$	,036	İyi	,050	İyi
NFI	$0,95 < \text{NFI} < 1$	$0,90 < \text{NFI} < 0,95$	,965	İyi	,897	Kabul
CFI	$0,97 < \text{CFI} < 1$	$0,95 < \text{CFI} < 0,97$	,992	İyi	,961	İyi
GFI	$0,90 < \text{GFI} < 1$	$0,85 < \text{GFI} < 0,90$	,976	İyi	,901	İyi
AGFI	$0,90 < \text{AGFI} < 1$	$0,85 < \text{AGFI} < 0,90$	,978	İyi	,863	Kabul

Mesleki ilgi alanlarından sadece girişimci mesleki ilgi alanının girişimciliğe etkisi ortaya çıkarıldıktan sonra, öğrencilerin girişimci mesleki ilgi ve etik pozisyonlarının girişimciliğe yönelik tutum ve niyet üzerindeki etkisini araştıran ikinci bir yapısal model oluşturulmuştur (Şekil-2). Bu modele ait uyum iyiliği indeksleri incelendiğinde (Tablo 6, Model 2); CMIN/DF, RMSEA, CFI ve GFI değerlerinin yazında kabul edilen iyi uyum; AGFI ve NFI değerlerinin ise kabul edilebilir uyum sınırları içerisinde yer aldığı görülmektedir (Bayram 2010: 78; Çelik ve Yılmaz 2013: 39; Hair vd. 1998: 660-661). Bu değerlere göre oluşturulan yapısal eşitlik modelinin kabul edilebilir olduğu söylenebilir.

Tablo 7. Yapısal Model 2'ye Ait Standardize Edilmiş ve Standardize Edilmemiş Regresyon Katsayıları

Bağımlı Değişken → Bağımsız Değişken	Standardize Edilmemiş Regresyon Katsayısı	Standart Hata	Standardize Regresyon (β) Katsayısı	P	Sonuç
Gir. Mes.İlgi → Gir. Yön.Tutum	0,262	0,082	0,711	,001**	H ₁ : Kabul
İdealistlik → Gir. Yön.Tutum	-0,472	0,236	-0,316	,045*	H _{2a} : Kabul
Görelilik → Gir. Yön.Tutum	0,098	0,167	0,071	,559	H _{2b} : Red
Gir. Yön.Tutum → Gir. Niyeti	0,838	0,094	0,640	,000***	H ₃ : Kabul

***P < 0,001, **P < 0,01, *P < 0,05 anlamlı

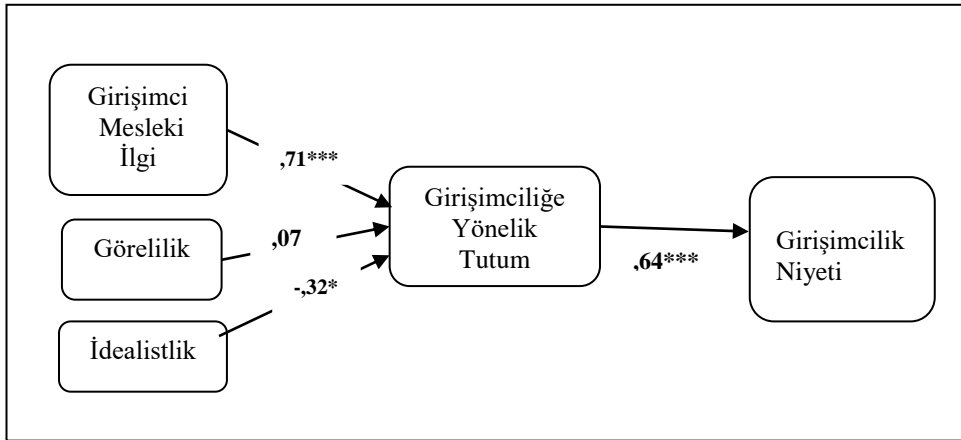
Yapısal modele ait standardize edilmemiş ve standardize edilmiş regresyon katsayıları Tablo 7'de ve yapısal modele ilişkin elde edilen sonuçlar Şekil 2'de toplu olarak görülmektedir. Yapısal Eşitlik Modelinde standardize edilmemiş regresyon katsayıları "B" değerlerini, standardize edilmiş regresyon katsayıları ise "β" değerini gösterdiği (Meydan ve Şeşen 2011:74) için, standardize regresyon değerlerine göre yorumlanmıştır. Buna göre, öğrencilerin girişimci mesleki ilgi düzeyleri, girişimciliğe yönelik tutumlarını anlamlı ve pozitif olarak ($\beta = 0,711$ $P < 0,001$) etkilemektedir. Böylece araştırmanın birinci hipotezi (H1) doğrulanmış olmaktadır.

Yine, araştırma değişkenlerinden öğrencilerin kişisel ahlak felsefesinin idealizm boyutu, öğrencilerin girişimciliğe yönelik tutumlarını anlamlı ve negatif olarak ($\beta = -0,316$; $p < 0,005$) etkilemektedir. Bir başka ifadeyle, öğrencilerin idealizm etik pozisyonuna sahip olması onların girişimciliğe yönelik tutumlarını olumsuz olarak etkilemektedir. Böylece, araştırmanın üçüncü hipotezi (H2a) doğrulanmış olmaktadır. Etik pozisyonun görelilik boyutlarının girişimciliğe yönelik tutumlar üzerinde pozitif bir etkisi

olmakla beraber ($\beta = ,071$; $p > 0,005$), bu etkinin derecesi istatistiksel olarak anlamlı olmamıştır. Buna göre, araştırmanın H2b hipotezi reddedilmiş olmaktadır.

Son olarak, öğrencilerin girişimciliğe yönelik kişisel tutumlarının, girişimcilik niyetlerini güçlü bir şekilde, anlamlı ve pozitif olarak etkilediği görülmektedir ($\beta = ,640$; $p < ,0001$) (Tablo 7). Bir başka ifadeyle, girişimciliğe yönelik algılanan olumlu tutumların düzeyi arttıkça, öğrencilerin girişimcilik niyetlerinde de artış gözlenmektedir. Bu sonuçla araştırmanın üçüncü hipotezi (H3) de doğrulanmış olmaktadır.

Araştırma değişkenlerine ait ilişkiler Şekil 2'de toplu olarak gösterilmiştir. Analiz sonucunda değişkenlerin etkisinin toplu olarak görüldüğü yapısal eşitlik modelinde öğrencilerin girişimci mesleki ilgi ve idealizm düzeyinin girişimciliğe yönelik tutumlarını ve bu tutumları üzerinden girişimcilik niyetlerini etkilediği görülmektedir. Bu nedenle, mesleki ilgi ve kişisel ahlak felsefesinin girişimcilik niyetine etkisinde girişimciliğe yönelik tutumların aracılık etkisi söz konusu olabilecektir. Bu çalışmada aracı rol incelemeye alınmadığından aracılık testi yapılmamıştır.

Şekil 2. Araştırmanın Yapısal Modeline İlişkin Elde Edilen Sonuçlar

Not: *** $P < 0,001$, ** $P < 0,01$, * $P < 0,05$ anlamlı

4. Sonuç ve Değerlendirme

Son yıllarda dünyadaki ve ülkemizdeki hakim eğilimlerden biri, özel sektörün daha faal ve etkili olduğu bir ekonomik düzende insan odaklı kalkınma yaklaşımının benimsenmiş olmasıdır. Ekonomik ve sosyal kalkınmanın sağlanmasında 'insan odaklı' modellerin önemli bir konuma

yerleşmesi, insana özgü üretkenlik kabiliyeti olan ‘girişimciliğin’ önemli hale gelmesine neden olmuştur. Akademik ve siyasi çevrelerde, yakın gelecekte dünyayı devletlerin değil, büyük şirketlerin yöneteceği yönünde tahminler yürütülmekte ve buna uygun tedbirler alınmaya başlanmaktadır. Girişimciliğin ders olarak okutulması, girişimciliğe yönelik teşvik ve kredi imkânlarının artırılması gibi gençleri girişimci olmaya teşvik edici düzenlemeler bu tedbirlerden bazılarıdır. Diğer yandan, üniversite mezunu genç işsiz sayısının fazlalığı ve bunların çok azının kamuda istihdam edilme imkânının olması gibi olumsuz koşullar da üniversite öğrencilerini girişimciliğe itmektedir.

Bu durum girişimcilik konusunun çok çeşitli perspektiflerden ele alınması gereken bir konu olduğuna işaret etmektedir ki bu perspektiflerin en önemlilerinden bir tanesi de kişileri girişimci olmaya iten ve çeken nedenlerin araştırıldığı “girişimcilik niyeti”dir. Bu araştırmanın çıkış noktası, üniversite öğrencilerinin "mesleki ilgi alanı" “kişisel ahlak felsefesi” ve “girişimciliğe yönelik tutumlar”ının girişimcilik niyetlerine olası etkilerini belirlemeye yöneliktir.

Çalışma kapsamındaki literatür değerlendirmesi sonucunda kurulan üç ana hipotez bulunmaktadır. Bunlardan ilki, Holland (1959)’ın Mesleki İlgi tipolojilerinden olan Gerçekçi (Realistic), Araştırmacı (Investigative), Artistik (Artistic), Sosyal (Social), Girişimci (Enterprising) ve Geleneksel (Conventional) mesleki ilgi alanları ile girişimcilik niyeti arasındaki ilişkinin tespit edilmesine yönelik hipotezdir. Araştırma sonucuna göre, girişimcilik niyeti ile yalnızca girişimci mesleki ilgi arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Dolayısıyla araştırmanın birinci hipotezi (H1) doğrulanmış olmaktadır. Bu bulgu, Almeida, Ahmetoğlu ve Chamorro-Premuzic (2013)’nin yapmış oldukları çalışma sonucunda elde ettikleri sonuçlarla birebir örtüşmektedir. Ayrıca konu ile ilgili olarak gerçekleştirilen literatür incelemesi sonucunda akademik literatürün girişimci mesleki ilginin girişimcilik niyetlerini tahmin etme başarısını dolaylı olarak işaret ettiği yorumu yapılmıştır. Holland (1959; 1996)’ın, ilgi alanlarının, genetik olarak değil, daha çok öğrenme yoluyla rol modellerinden ve anne baba davranışlarından kaynaklandığı varsayımı doğrultusunda, girişimcilik niyetinin arttırılmasında ailenin sunmuş olduğu ilgi alanlarının rolünü ortaya çıkarmıştır. Dönmezer (1990: 359), Bernard Lewis’e atfen "Türkiye’de ticaret ve bankacılığın hor görüldüğünü, bunlarla uğraşanlara güvenilmediğini hırs ve girişimin harislik sanıldığını, en çok din ve devlet işlerine değer verildiğini” ifade etmektedir. Anneleri, büyükanneleri tarafından “paşa” olsun, “vali” olsun diye yetiştirilen gençler de, Devlet kapısında çalışmayı, millete hizmet etmenin başarıya ulaşmanın tek yolu olarak görmüşlerdir ve girişimci olmaktan uzak durmuşlardır (Tezcan 1974; Türkdöğen 1981).

Kurulan ana hipotezlerden ikincisi ise, girişimcilik niyeti ile etik pozisyon arasındaki ilişkinin belirlenmesine yöneliktir. Bu ana hipotezin alt hipotezleri olarak da kişisel ahlaki felsefenin alt boyutları olan “idealizm” ve “görelilik” boyutlarının girişimcilik niyetleri üzerindeki etkisi analiz edilmiştir. Analizlerin sonucunda “görelilik” boyutu ile “girişimcilik niyeti” arasında anlamlı bir ilişki gözlemlenmezken, “idealizm” boyutu ile “girişimcilik niyeti” arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Tespit edilen bu anlamlı ilişki Barnett, Bass ve Brown. (1994)'nin gözlemlediği kişisel ahlaki felsefeler ile iş meselelerine ilişkin muhakemeler arasındaki ilişkiyi doğrulamaktadır. Yine bu sonuç, Barnett, Brown ve Bass (1996)'in kişisel ahlaki bakış açısı olarak kurallara uymanın her zaman en iyi sonuca ulaşmayı sağlayacağını düşünen bireylerin (idealist), bir eylemde etik problem algılama düzeyinin yüksek olması halinde, o eylemi yapmama niyetinin de yüksek olacağına ilişkin değerlendirmesiyle de örtüşmektedir. Ayrıca Winter, Stylianou ve Giacalone (2004)'nin fikri mülkiyet ve gizlilik haklarının ihlaline ilişkin benzer yöndeki bulguları ile de örtüşmektedir. Dahası, Yurtsever (1998)'in tespit ettiği yaratıcılık ve idealizm arasındaki negatif yönlü ilişki, dolaylı olarak bu çalışmanın söz konusu tespiti ile örtüşmektedir. Bonacich'in (1987) göçmen girişimcilerin başkalarının refahlarını hiçe saymalarına ilişkin gözlemi değerlendirildiğinde de idealizm ile girişimcilik niyetleri arasında negatif bir ilişkinin tespit edilmiş olması şaşırtıcı olmamaktadır. Yine yerli yazında Müftüoğlu (1993), Türk insanının ticareti geç öğrenmiş olmasından dolayı, sağlam bir girişimcilik ve ticaret kültürü oluşturmakta geciktiğini, bu durumun da kurnazlık ve köşeyi dönmek gibi dejenere kültür davranışlarını yaygınlaştırarak toplumda girişimciliğin itibar kaybetmesine yol açtığını ifade etmektedir. Dolayısıyla idealizm etik pozisyonuna sahip olan öğrenciler, lüks, aşırı israf ve kolay kazanılıp, kolay harcanan paralarla özdeşleştirdikleri girişimcilikten uzak kalmayı tercih etmektedirler. Bu sonuçla, araştırmanın ikinci hipotezinin alt hipotezi (H_{2a}) kabul edilmiş olmaktadır.

Araştırmanın (H_{2a}) ikinci hipotezinde beklenenin aksine, görelilik boyutunun girişimcilik niyetine olumlu etkisi olmakla birlikte bu etki anlamlı düzeyde gerçekleşmemiştir. Bir başka ifadeyle, evrensel ahlak kurallarını reddetme ve kendi kurallarını oluşturma eğiliminde olan bireylerin (rölativist), girişimcilik yöneltik tutumları pozitif olarak etkilenmekle birlikte, anlamlı düzeyde olmamıştır. Bu sonuç Barnett, Brown ve Bass (1996)'in sonuçlarıyla örtüşmemiş ve hipotez reddedilmiştir. Bu durumun olası sebebi, girişimcilik yöneltik tutumların ve niyetlerin daha çok kültür kodlarıyla ilişkili olması ve kişisel ahlaki felsefelerinin tutumları üzerinde belirleyici bir rolünün düşük olması olabilecektir.

Çalışmada oluşturulan hipotezlerden üçüncüsü, kişilerin girişimciliğe yönelik tutumlarının girişimcilik niyeti üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamaktaydı. Öğrencilerin girişimcilik niyetlerini etkileyen en önemli faktörlerden biri olan girişimciliğe yönelik kişisel tutumun girişimcilik niyeti üzerinde pozitif ve doğrudan bir etkiye sahip olduğu görülmüştür. Bu sonuç, literatürdeki Planlı Davranış Teorisi ile ilgili araştırmaları destekler niteliktedir (Ajzen 2001: 43). Kalkan (2011: 203), girişimcilik niyetinin oluşmasında etkili olan kişisel tutumun araştırmalara konu olmasının gerekliliğini ortaya koymuştur. Böylece araştırmanın üçüncü hipotezi (H3) de doğrulanmış olmaktadır.

Araştırmaya yönelik birtakım kısıtlılıklar mevcuttur. Bunlardan ilki zaman ve bütçe kısıtlılıkları dolayısıyla evrenin dar tutulmasıdır. Daha geçerli sonuçları elde edilmesi adına anket uygulanacak örneklemin daha büyük bir evrenden seçilmesi özellikle demografik çeşitliliği de beraberinde getireceğinden uygun olacaktır. İkinci olarak anket yalnızca İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerine uygulanmıştır. Bu mesleki ilgilerin çeşitliliği açısından bir kısıt oluşturmaktadır. Anketin farklı bölümlerden öğrencilere de uygulanması ya da daha ilgilerine yönelmemiş lise öğrencilerine uygulanması bu kısıtı yok edebilecektir. Son olarak, kurulan model Türkçe literatürde daha önce araştırma konusu olmamış yeni önerilen bir model olduğundan geçerliliğinin sınanması adına benzer çalışmalarla desteklenmelidir. Son olarak, girişimciliğe yönelik tutumların girişimcilik niyetine etkisinde aracılık rolü de ayrıca araştırılmalıdır.

Kaynaklar

- Ajzen, Icek (1991). "The Theory Of Planned Behavior". *Organizational Behavior and Human Decision Processes* 50: 179–211.
- Ajzen, Icek (2001). "Nature and Operation Of Attitudes". *Annual Review Of Psychology* 52 (1): 27-58.
- Almeida, Patricia, I. L., Ahmetoglu, Gorkan, ve Chamorro-Premuzic, Tomas (2013). "Who Wants To Be An Entrepreneur? The Relationship Between Vocational Interests And Individual Differences İn Entrepreneurship". *Journal Of Career Assessment* 22 (1): 102-112.
- Armstrong, P.I., Day, S.X., Mcvay, J.P. ve Rounds, J. (2008). "Holland's Riasec Model As An Integrative Framework For İndividual Differences". *Journal of Counseling Psychology* 55 (1): 1-18.
- Arslan, Mahmut (2001). *İş ve Meslek Ahlâkı*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Barnett, Tim, Bass, Ken ve Brown, Gene (1994). "Ethical Ideology And Ethical Judgment Regarding Ethical Issues İn Business". *Journal Of Business Ethics* 13 (6): 469-480.
- Barnett, Tim, Brown, Gene ve Bass, Ken (1996). "Religiosity, Ethical İdeology, and Intentions to Report a Peer's Wrongdoing" *Journal of Business Ethics* 15 (11): 1161- 1174.
- Başol, Oğuz, Dursun, Salih ve Aytaç, Serpil (2011). "Kişiliğın Girişimcilik Niyeti Üzerine Etkisi: Üniversiteli Gençler Üzerine Bir Uygulama". *İş, Güç: Endüstri İlişkileri Ve İnsan Kaynakları Dergisi* 13 (4): 7-22.
- Bayram, Nuran (2010). *Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş Amos Uygulamaları*. Ankara: Ezgi Kitabevi.
- Berings, Dries ve Adriaenssens, Stef (2012). "The Role Of Business Ethics, Personality, Work Values And Gender İn Vocational Interests From Adolescents". *Journal Of Business Ethics* 106 (3): 325-335.
- Berings, Dries, De Fruyt, Filip ve Bouwen, Rene (2004). "Work Values And Personality Traits As Predictors Of Enterprising And Social Vocational Interests". *Personality And Individual Differences* 36 (2): 349-364.
- Bird, Barbara (1988). "Implementing Entrepreneurial Ideas: The Case For Intention", *The Academy Of Management Review*. 13 (3): 442-453.
- Bonacich, Edna (1987). "'Making It" İn America: A Social Evaluation Of The Ethics Of Immigrant Entrepreneurship". *Sociological Perspective*, 446-466.
- Chow, Wing S. ve Chen, Yang (2009). "Intended Belief And Actual Behavior İn Gren Computing İn Hong Kong". *The Journal Of Computer Information Systems* 50 (2): 136-141.
- Costa, Paul T., McCrae, Robert R. ve Holland, John L. (1984). "Personality And Vocational Interests İn An Adult Sample". *Journal Of Applied Psychology* 69 (3): 390.
- Çelik, H. Eray, Yılmaz, Veysel (2013). *Yapısal Eşitlik Modellemesi Temel Kavramlar-Uygulamalar-Programlama*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çetin, Aysun, Şentürk, Melike ve Alacalar, Arzu (2014). "Üniversite Öğrencilerinin Mesleki İlgi Alanları Üzerine Ondokuz Mayıs Üniversitesinde Bir Araştırma" *Uluslararası Gençlik Ve Kültürel Mirasımız Kongresi*, Samsun.

- Davis, Mark A., Andersen, Mark G. ve Curtis, Mary B. (2001). "Measuring Ethical Ideology İn Business Ethics: A Critical Analysis Of The Ethics Position Questionnaire". *Journal Of Business Ethics* 32 (1): 35-53.
- Dönmezer, Sulhi (1990). *Sosyoloji*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Eren, Erol (2012). *Örgütsel Davranış ve Yönetim Psikolojisi*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Fısscher, Olaf, Frenkel, David, Lurie, Yotam ve Nijhof, Andre (2005). "Stretching The Frontiers: Exploring The Relationships Between Entrepreneurship And Ethics". *Journal Of Business Ethics*, 60 (3): 207-209.
- Fletcher, John (1973). "Situations Versus Systems", In P. E. Davis (Ed.). *Introduction To Moral Philosophy*. Columbus, Ohio: Merrill.
- Forsyth, Donelson R. (1980). "A Taxonomy Of Ethical Ideologies". *Journal Of Personality And Social Psychology*, 39 (1): 175.
- Forsyth, Donelson R. (1992). "Judging The Morality Of Business Practices: The Influence Of Personal Moral Philosophies". *Journal Of Business Ethics* 11 (5-6): 461-470.
- Forsyth, Donelson R., Nye, Judith L. ve Kelley, Karl (1988). "Idealism, Relativism, And The Ethic Of Caring". *The Journal Of Psychology* 122 (3): 243-248.
- Gottfredson, Gary D., Jones, Elizabeth M. ve Holland, John L. (1993). "Personality And Vocational Interests: The Relation Of Holland's Six Interest Dimensions To Five Robust Dimensions Of Personality". *Journal Of Counseling Psychology* 40 (4): 518.
- Gurel, Eda, Altınay, Levent ve Daniele, Roberto (2010). "Tourism Students' Entrepreneurial Intentions". *Annals Of Tourism Research* 37 (3): 646-669.
- Gürol, Yonca, Ertemsir, Esin ve Batuk Turan, Sevgin (2012). "Üniversitesi Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimleri Üzerine Bir Araştırma". *5. Aile İşletmeleri Kongresi* 313-328.
- Hair, J.F., Anderson, R.E., Tatham, R. L. ve Black, W.C. (1998). *Multivariate Data Analysis*, New Jersey, Fifth Edition, Prentice-Hall, Inc.
- Hair, J. F.; Bush, R.P. ve Ortinau, D.J. (2000). *Marketing Research A Practical Approach For The New Millenium*, Prentice Hall, 5th Edition.

- Harmancı, Fatih M. ve Çalışkan, A. (2014). "Personel Kariyer Teorisine Göre Polislerin Mesleki İlgi Alanlarının İncelenmesi". *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 12 (2): 183-205.
- Holland, John L. (1959). "A Theory Of Vocational Choice". *Journal Of Counseling Psychology* 6 (1): 35.
- Holland, John L. (1966). "A Psychological Classification Scheme For Vocations And Major Fields". *Journal Of Counseling Psychology* 13 (3): 278.
- Holland, John L. (1996). "Exploring Careers With A Typology: What We Have Learned And Some New Directions". *American Psychologist* 51 (4): 397.
- Holland, John L., Sorensen, Aage B., Clark, Judith P., Nafziger, Dean H. ve Blum, Zahava D. (1973). "Applying An Occupational Classification To A Representative Sample Of Work Histories". *Journal Of Applied Psychology* 58 (1): 34.
- Humphreys, Neil, Robin, Donald P., Reidenbach, R. Eric ve Moak, Donald L. (1993). "The Ethical Decision Making Process Of Small Business Owner/Managers And Their Customers". *Journal Of Small Business Management* 31: 9.
- İrmiş, Ayşe ve Barutçu, Esin (2012). "Öğrencilerin Kendilerini Girişimci Bir Kişiliğe Sahip Görmelerini Ve İş Kurma Niyetlerini Etkileyen Faktörler: Bir Alan Araştırması". *Atatürk Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi* 26 (2): 1-25.
- Kadı, Ayşegül ve Selçuk, Gülenaz (2012). "İlköğretim Okul Yöneticilerinin Öğretmenleri Güdüleme Davranışları İle Öğretmenlerin Mesleki İlgi Düzeylerinin İncelenmesi" *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi* 10 (2): 3-22.
- Kalkan, Adnan (2011). "Kişisel Tutum, Öznel Norm Ve Algılanan Davranış Kontrolünün Girişimcilik Niyeti Üzerindeki Etkisi: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama". *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (14): 189-206.
- Kamaşak, Rıfat ve Bulutlar, Füsün (2010). "Kişilik, Mesleki Tercih ve Performans İlişkisi: Akademik Personel Üzerine Bir Araştırma". *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi* 2 (2): 119-126.
- Kılıç, Recep, Keklik, Belma ve Çalış, Nevzat (2012). "Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimleri Üzerine Bir Araştırma: Bandırma İİBF İşletme Bölümü Örneği". *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 17 (2): 423-435.

- Krueger, Norris (1993). "The Impact Of Prior Entrepreneurial Exposure On Perceptions Of New Venture Feasibility And Desirability". *Entrepreneurship Theory And Practice* 18 (1): 5-21.
- Krueger, Norris F. ve Carsrud, Alan L. (1993). "Entrepreneurial Intentions: Applying The Theory Of Planned Behavior". *Entrepreneurship And Regional Development* 5: 315-330.
- Kuehn, Kermit W. (2008). "Entrepreneurial Intentions Research: Implications For Entrepreneurship Education". *Journal Of Entrepreneurship Education* 11: 87-98.
- Kurtuluş, Kemal (2004). *Pazarlama Araştırmaları*. Genişletilmiş Ve Gözden Geçirilmiş 7. Basım, İstanbul: Literatür Yayınları.
- Kuzgun, Yıldız (2003). *Meslek Rehberliği ve Danışmanlığına Giriş*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Leroy, Hannes, Maes, Johan, Meuleman, M., Sels, Luc ve Debrulle, Jonas (2009). "Gender Effects On Entrepreneurial Intentions: A Tpb Multigroup Analysis At Factor And Indicator Level". *Academy Of Management Annual Meeting* 1-29.
- Linan, Francisco ve Chen, Yi-Wen (2009). "Development And Cross-Cultural Application Of A Specific Instrument To Measure Entrepreneurial Intentions". *Entrepreneurship Theory And Practice*, 33 (3): 593-617.
- Longnecker, Justin G., Mckinney, Joseph A. ve Moore, Carlos W. (1989). "Egoism And Independence: Entrepreneurial Ethics". *Organizational Dynamics* 16 (3): 64-72.
- Low, Douglas K.S. ve Rounds, James. (2006). "Interest Change and Continuity From Early Adolescence to Middle Adulthood" *International Journal for Educational and Vocational Guidance* DOI 10.1007/s10775-006-9110-4.
- Mcshane, Steven L. ve Von Glinow, Mary Ann (2008). *Organizational Behavior*. 4th Edition, McGraw-Hill Irwin.
- Mount, Michael K., Barrick, Murray R., Scullen, Steve M., ve Rounds, James (2005). "Higher-Order Dimensions Of The Big Five Personality Traits And The Big Six Vocational Interest Types". *Personnel Psychology* 58 (2): 447-478.
- Müftüoğlu, Tamer (1993). "Ticaret Kültürü ve Girişimcilik Üzerindeki Etkileri". TES-AR Tartışma Notları, Ankara, 4: 13-21.
- Naktiyok, Atılhan ve Timuroğlu, M. Kürşat (2009). "Öğrencilerin Motivasyonel Değerlerinin Girişimcilik Niyetleri Üzerine Etkisi Ve

- Bir Uygulama". *Atatürk Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi* 23 (3): 85-103.
- Örücü, Edip, Kılıç, Recep ve Yılmaz, Özer (2007). "Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimlerinde Ailesel Faktörlerin Etkisi Üzerine Bir Uygulama". *Girişimcilik Ve Kalkınma Dergisi* 2 (2): 27-47.
- Özbek, Volkan, Özer, Gökhan ve Aydın, Kenan (2013). " İşletme Öğrencilerinin Dindarlık Düzeyleri ve Etik Niyetlerinin Pazarlama Etiği Bağlamında Değerlendirilmesi". *Business and Economics Research Journal* 4 (3): 111-129.
- Özyer, Kubilay ve Azizoğlu, Öznur (2010). "Demografik Değişkenlerin Kişilerin Etik Tutumları Üzerindeki Etkisi". *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi* 6 (2): 59-84.
- Rachels, James (2003). *The Elements of Moral Philosophy*, McGraw-Hill Companies, Inc., 4. Edition, New York, 2003.
- Robbins, Stephen P. ve Judge, Timothy A. (2012). *Organizational Behavior*. 15th Edition, Pearson.
- Roxas, Banjo G., Cayoca-Panizales, Rhowenna ve De Jesus, Rowenna Mae (2008). "Entrepreneurial Knowledge And Its Effects On Entrepreneurial Intentions: Development Of A Conceptual Framework". *Asia-Pacific Social Science Review* 8 (2): 61-77.
- Schmitt-Rodermund, E. (2004). "Pathways To Successful Entrepreneurship: Parenting, Personality, Early Entrepreneurial Competence And Interests". *Journal Of Vocational Behavior* 65 (3): 498-518.
- Schlenker, Barry R. ve Forsyth, Donelson R. (1977). "On The Ethics Of Psychological Research". *Journal Of Experimental Social Psychology* 13 (4): 369-396.
- Sezer, Cemal (2013). "Kariyer Olarak Girişimcilik ve Girişimcilik Niyetini Etkileyen Faktörlerin İçerik Analizi İle Belirlenmesi". *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi* 2 (6): 49-60.
- Soutaris, Vangelis, Zerbınatı, Stefania ve Al-Laham, Andreas (2007). "Do Entrepreneurship Programmes Raise Entrepreneurial Intention Of Science And Engineering Students? The Effect Of Learning, Inspiration And Resources". *Journal Of Business Venturing* 22: 566-591.
- Şeşen, Harun ve Basım, H. Nejat (2012). "Demografik Faktörler Ve Kişiliğin Girişimcilik Niyetine Etkisi: Spor Bilimleri Alanında

- Öğrenim Gören Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma”. *Ege Akademik Bakış* 12: 21-28.
- Tezcan, Mahmut (1974). *Türklerle İlgili Streotipler (Kalıp Yargılar) ve Türk Değerleri Üzerine Bir Deneme*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayını, No:44.
- Türkdoğan, Orhan. (1981). *Türkiye'nin Sanayileşmesi- Sanayi Sosyolojisi (Dün- Bugün-Yarın)*, Ankara: Töre Devlet Yayınevi.
- Uygun, Mutlu, Mete, Sinan ve Güner, Ebru (2012). “Genç Girişimci Adayların Girişimcilik Eğilimi Ve Girişimcilik Özellikleri Arasındaki İlişkiler”. *Organizasyon Ve Yönetim Bilimleri Dergisi* 4 (2): 145-156.
- Vernon, P. E. (1949). “Classifying High-Grade Occupational Interests”. *The Journal Of Abnormal And Social Psychology* 44 (1): 85.
- Wille, Bart, De Fruyt, Filip ve Feys, Marjolein (2010). “Vocational Interests And Big Five Traits As Predictors Of Job Instability”. *Journal Of Vocational Behavior* 76 (3): 547-558.
- Winter, Susan J., Stylianou, Antonis C. ve Giacalone, Robert A. (2004). “Individual Differences In The Acceptability Of Unethical Information Technology Practices: The Case Of Machiavellianism And Ethical Ideology”. *Journal Of Business Ethics* 54 (3): 273-301.
- Yaman, Melek, Gerçek, Cem ve Soran, Haluk (2008). “Biyoloji Öğretmen Adaylarının Mesleki İlgilerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi”. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 35: 351-361.
- Yeşilyaprak, Binnur (2012). "Mesleki Rehberlik ve Kariyer Danışmanlığında Paradigma Değişimi ve Türkiye Açısından Sonuçlar: Geçmişten Geleceğe Yönelik Bir Değerlendirme". *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri* 12(1): 97-118.
- Yurtsever, Gülçimen (1998). “Ethical Beliefs And Creativity”. *Journal Of Social Behavior And Personality*, 13 (4): 747-754.
- Zhang, Zhen ve Arvey, Richard D. (2009). “Rule Breaking İn Adolescence And Entrepreneurial Status: An Empirical Investigation”. *Journal Of Business Venturing* 24 (5): 436-447.

